

It is emphasized that future scientific research in the outlined direction should be focused on a detailed comparative analysis of national and foreign strategies in the field of national and economic security. Such an approach will not only correspond to the global trends of the 21st century, but will also contribute to an adequate response to regional and global challenges, in particular those that Ukraine is currently facing in a difficult geopolitical situation.

Key words: *national security, economic security, threats, scientific concept, sustainable development, globalization, military aggression, society.*

DOI: <http://doi.org/10.51369/3083-5917-2024-1-3>

УДК 343.3

Оксана КНИЖЕНКО

доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії № 2 навчально-організаційного центру,
Національна академія Служби безпеки України

E-mail: 2015knio@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9252-7464

ВІДМЕЖУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ ВІД КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У науковій статті проводиться відмежування таких складів кримінальних правопорушень як колабораційна діяльність та державна зрада. Обґрунтовано, що в колабораційній діяльності присутній додатковий факультативний об'єкт (життя та право власності), а окремі її форми прояву потребують установлення спеціального предмета – матеріальних ресурсів. Різняться вказані діяння між собою й суб'єктом, оскільки колабораційна діяльність може бути вчинена не тільки громадянином України, а й іноземцем та особою без громадянства. Обстоюється позиція, що основним критерієм розмежування є наявність або відсутність виконання завдання іноземної держави, організації чи їх представників. Допоміжними критеріями є час та обстановка, оскільки колабораційна діяльність, як правило, вчиняється на вже окупованих територіях або принаймні за вже розпочатого збройного конфлікту чи в умовах воєнного стану. Звертається увага на те, що умисел у державній зраді нерозривно пов'язаний з констатацією факту наявності зв'язку громадянина України з іноземною державою, її організаціями чи їх представниками, спрямованого на шкоду інтересам України. Вчиняючи державну зраду, особа може діяти на користь будь-якої держави, а в разі колабораційної діяльності особа здійснює діяння тільки на користь держави-агресора.

Зазначено, що перехід на бік ворога у формі добровільної участі громадянина України у незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території та/або у збройних формуваннях держави-агресора, або надання допомоги таким формуванням у веденні бойових дій проти Збройних Сил України від спільної діяльності, на практиці неможливо відмежувати.

Це зумовлює наявність різної судової практики, яка перешкоджає реалізації права на справедливий суд. Вирішити зазначену проблему запропоновано декількома шляхами: 1) внести зміни до чинного кримінального законодавства, трактуючи вислів «перехід на бік ворога» таким чином, щоб його зміст відрізнявся від зазначеного прояву спільної діяльності; 2) виключити з колабораційної діяльності як прояву колабораціонізму добро-

вільну участь громадянина України у незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території та/або у збройних формуваннях держави-агресора, чи надання таким формуванням допомоги в ведення бойових дій проти Збройних Сил України, оскільки ці дії є переходом на бік противника; 3) давати висновки на рівні Верховного Суду, керуючись положеннями ст. 434-1 Кримінального процесуального кодексу України, що забезпечить однакове застосування положень кримінального законодавства.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, державна зрада, колабораційна діяльність, допомога державі-агресору, злочини проти основ національної безпеки.

Постановка проблеми. Після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави Кримінальний кодекс України (КК України) було доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність». Ця норма викликала чимало складнощів щодо її застосування, оскільки частина діянь, описаних ст. 111-1 КК України, схожа із діяннями, що передбачені суміжними нормами. Одним із важливих питань правозастосування є відмежування складу злочину «державна зрада», відповідальність за яку є «традиційною», від нововведеної норми щодо колабораційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових публікаціях цьому питанню вже приділена увага під час аналізу новел кримінального законодавства та практики його застосування. Досліджено елементи складу обох кримінальних правопорушень. Розглянуто питання караності та звільнення від кримінальної відповідальності як за державну зраду, так і за колабораційну діяльність. Одним з найбільш дискусійних питань є питання відмежування одного діяння від іншого. Запропоновані науковцями позиції є часто суперечливими, немає єдності поглядів щодо розв'язання позначеної проблематики. Судова практика характеризується також різними підходами щодо кваліфікації цих діянь.

Мета статті. Метою цієї публікації є висвітлення відмежування державної зради від колабораційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи, що в кримінально-правових нормах описано ознаки відповідного складу кримінального правопорушення, то, розкривати відмінність державної зради від колабораційної діяльності, варто, виходячи з елементів складів кримінальних правопорушень, описаних зазначеними нормами.

Передусім колабораційна діяльність від державної зради відрізняється за об'єктом. Колабораційна діяльність в якості кваліфікуючої ознаки містить спричинення загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків (ч. 8 ст. 111-1 КК України). Отже, додатковим факультативним об'єктом під час вчинення колабораційної діяльності може бути життя людей. У науковій літературі до додаткового об'єкта цього кримінального правопорушення відносять ще й право власності [1, с. 6]. Зважаючи на законодавче визначення «тяжких наслідків», яке надано у ч. 4 примітки ст. 111-1 КК України, додатковим факультативним об'єктом справді може бути право власності, оскільки у вказаній нормі йдеться про майнову шкоду, що в тисячу і більше разів перевищує непоподатковуваний мінімум доходів громадян. Тобто додатковим факультативним об'єктом колабораційної діяльності може як бути життя людей, так і право власності.

Відрізняються аналізовані правопорушення й за предметом складу кримінального правопорушення. У державній зраді предметом є відомості,

що містять державну таємницю. Предмет же колабораційної діяльності інший – матеріальні ресурси (ч. 4 ст. 111-1 КК України). На жаль, законодавець не розкриває ані поняття матеріальних ресурсів, ані їхній розмір. Матеріальні ресурси трактуються як компонент економічних ресурсів (у матеріальній формі), що використовуються для досягнення конкретних економічних цілей. У широкому розумінні поняття «ресурси» (одна з основ економічної науки) позначає певний запас або сукупність засобів, що дають змогу досягти бажаного результату (задоволення потреб людини і суспільства) за допомогою певних перетворень (економічних процесів). Усі ресурси, які використовуються для виробництва різних товарів і послуг, поділяються на матеріальні (капітал, земля, сировина) й людські (праця, підприємницькі можливості) [2]. За обсягом матеріальні ресурси мають бути такими, щоб у разі їх передачі об'єктові складу кримінального правопорушення могла бути завдана шкода. Вочевидь, законодавець не зміг вказати на розмір цих матеріальних ресурсів, бо шкода національній безпеці може бути завдана й при відносно невеликих обсягах передач ресурсів. Приміром, майстерня разом з обладнанням передається для ремонту ворожої техніки. Важливим є те, що сам такий факт уже несе у собі суспільну небезпеку, шкодить обороноздатності нашої держави.

Відмежування колабораційної діяльності від державної зради здійснюється й за об'єктивною стороною.

Форм державної зради – три (вони описані в диспозиції ст. 11 КК України), а колабораційної діяльності – значно більше. На перший погляд здається, що колабораційна діяльність проявляється в семи формах, оскільки в семи частинах ст. 111-1 КК України описано самостійні склади криміналь-

них правопорушень. Однак ознайомлення зі змістом зазначених норм засвідчує, що кожною частиною (з першої до сьомої) ст. 111-1 КК України охоплюється по кілька протиправних діянь. При цьому законодавець, описуючи самостійні форми протиправного прояву, подекуди вказує, що окремі з них вчиняються виключно громадянином України. Такі положення КК України зазнали критики з боку вчених та правозастосовувачів. З цього приводу варто зазначити, що проектом Кримінального кодексу України ст. 9.1.7 вводиться відповідальність за окупаційну діяльність, яка вчиняється іноземцем або особою без громадянства, яка перебуває на тимчасово окупованій території України. Порівняння цієї норми з положенням чинного КК України засвідчує, що частина діянь, яка наразі називається колабораційною діяльністю, визначено як окупаційна діяльність [3].

Таким чином, сім указаних форм правопорушення можуть бути вчинені тільки громадянином України, а п'ять – будь-якою особою незалежно від наявності чи відсутності громадянства. При цьому звертаємо увагу, що законодавець у двох формах колабораційної діяльності, які передбачені ч. 6 ст. 111-1 КК України, окремо зазначає, що мають бути відсутні ознаки державної зради.

Передусім колабораційна діяльність є подібною до державної зради у випадках, коли йдеться про державну зраду у формі сприяння іноземній державі, іноземній організації чи їх представникам у проведенні підривної діяльності проти України. Це може включати організацію та проведення заходів політичного характеру на підтримку держави-агресора, а також здійснення у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією інформаційної діяльності, спрямованої на підтримку держави-

агресора (про ці дії йдеться в ч. 6 ст. 111-1 КК України). Розмежувати вказані діяння між собою допоможе констатація наявності або відсутності виконання завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників з проведення підривної діяльності проти України.

Приміром, коли відомо, що громадянин України виконував завдання держави-агресора, яке полягало в організації та проведенні заходів політичного характеру на підтримку держави-агресора, а також проведенні інформаційної діяльності, то вказані дії мають кваліфікуватися як державна зрада, а не колабораційна діяльність. Саме констатація наявності попереднього зв'язку громадянина України з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками, одержання й виконання завдання з проведення підривної діяльності проти України є підставою відмежування колабораційної діяльності від державної зради. У державній зраді громадянин України вказані дії вчиняє тому, що виконує одержане від іноземної держави, іноземної організації або їх представників завдання. У разі колабораційної діяльності такі дії вчиняються через власні переконання й уже під час окупації.

Потребує також відмежування від колабораційної діяльності така форма державної зради, як перехід на бік ворога в період збройного конфлікту. На жаль, законодавець, як і в попередньому розглянутому випадку, не конкретизує, в чому саме виражається перехід на бік ворога. В науковій літературі визначають, що перехід на бік ворога може бути як фізичним, так й інтелектуальним, хоча не всі вчені підтримують доцільність такого поділу.

У такому контексті добровільна участь громадянина України у збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги

у веденні бойових дій проти Збройних сил України, яка ч. 7 ст. 111-1 КК України визначається як колабораційна діяльність, подібна до державної зради у формі переходу на бік ворога в період збройного конфлікту.

У науковій літературі висловлено позицію, що в умовах воєнного стану саме як державну зраду необхідно розглядати створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та участь у складі таких формувань. Проте варто зауважити, що ці діяння описано ч. 7 ст. 111-1 КК України. Аналіз матеріалів судової практики засвідчує, що суди вказані діяння кваліфікують по-різному, виносячи діаметрально протилежні висновки.

Порівняльний аналіз ст. 111 та ч. 7 ст. 111-1 КК України дозволяє дійти висновку, що у разі створення вказаних формувань на виконання спеціального завдання іноземної держави чи іноземної організації або їх представників розглядатиметься як державна зрада. У решті випадків (без виконання такого завдання) ці діяння мають кваліфікуватися за ч. 7 ст. 111-1 КК України.

Текст ч. 7 ст. 111-1 КК України прямо вказує на таку форму колабораційної діяльності як добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або у збройних формуваннях держави-агресора. Караються вказані дії позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Державна зрада у формі переходу на бік ворога без кваліфікуючої ознаки також карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або

без такої. Вказане дозволяє констатувати однакову оцінку законодавцем суспільної небезпечності вказаних діянь.

У науковій літературі перехід на бік ворога тлумачать як:

– вступ громадянина України в контакт із її противником, тобто державою, що перебуває у стані війни з Україною; її організаціями чи їхніми представниками з метою надання допомоги у проведенні ворожої діяльності проти України. Із моменту вступу в такий контакт злочин є закінченим;

– проведення такої діяльності після встановлення контакту;

– вступ у контакт із військовими підрозділами, організаціями та представниками іноземної держави, що вступила у війну або збройний конфлікт з Україною, з метою надання допомоги цій державі в її бойових діях проти України (її військових підрозділів, населених пунктів, мирного населення та ін.) після оголошення воєнного стану чи в разі збройного конфлікту [4, с. 91].

Також широко тлумачать державну зраду у формі переходу на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту й у сучасних дисертаційних дослідженнях. Зокрема Н. Кончук вважає, що ознакою такого переходу є надання громадянином України безпосередньої допомоги іноземній державі, іноземній організації або їх представникам [5, с. 82].

Наведені визначення засвідчують, що вступ до збройних формувань держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти ЗС України є державною зрадою у формі переходу на бік ворога.

Варто відзначити, що всі цитовані праці були написані до впровадження до КК України ст. 111-1.

Аналіз матеріалів судової практики з цього питання засвідчує, що суди добровільну участь громадянина України в незаконних збройних формуваннях, вступ до збройних формувань держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти ЗС України оцінюють як державну зраду або кваліфікують у сукупності злочинів, одночасно застосовуючи ч. 1, ч. 2 ст. 111 та ч. 7 ст. 111-1 КК України.

Для прикладу, ОСОБА_7, будучи громадянином України, перебуваючи у м. Харцизьк Донецької області, була мобілізована у серпні 2022 року до незаконного збройного формування «ДНР» відділення розвідувального взводу 1 мотострілкового батальйону 1 механізованої бригади (в/ч НОМЕР_1), яке цілковито підконтрольне та кероване зс рф. Як зазначено у вироці, ОСОБА_7 не вчинила жодних дій, спрямованих на ухилення від проходження служби у збройних формуваннях держави-агресора – рф або на добровільну здачу в полон ЗС України. цю особу згодом було призначено на посаду старшого розвідника, перебуваючи на якій він виконував бойові завдання. ОСОБА_7 була засуджена за ч. 2 ст. 111 КК України, їй призначено покарання у виді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років з конфіскацією всього майна, належного йому на праві власності [6].

Іншим судом за вчинення подібного діяння особа була засуджена за сукупністю злочинів. Зокрема, ОСОБА_6, перебуваючи на тимчасово окупованій території Донецької області, була мобілізована до не передбаченого законом збройного формування 1 мотострілецької бригади окремої гвардійської стрілецької дивізії 1 армійського корпусу так званої «ДНР». Згодом цю особу було призначено на посаду стрільця 3 стрілецького відділення 3 стрілецького взводу 3 стрі-

лецької роти 1 мотострілецького батальйону 1 мотострілецької бригади окремої гвардійської стрілецької дивізії 1 армійського корпусу так званої «ДНР». У складі цієї бригади ОСОБА_6 здійснювала бойові дії на боці країни-агресора поки не потрапила в полон і її злочинна діяльність була припинена. Дії ОСОБИ_6 кваліфіковано за ч. 2 ст. 111 та ч. 7 ст. 111-1 КК України [7].

За станом на 22 лютого 2024 року в Єдиному реєстрі судових рішень немає обвинувальних вироків, у яких би вступ до незаконних збройних чи воєнізованих формувань, що були створені на окупованих територіях, а також надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти ЗС України було би кваліфіковано тільки за ч. 7 ст. 111-1 КК України. Проте можна знайти вирок, де вказані дії кваліфіковано як держана зрада (ст. 111 КК України), допомога терористичній організації (ст. 258-3 КК України), участь у незаконному збройному чи воєнізованому формуванні (ст. 260 КК України).

Нині судова практика дії, які полягають у добровільній участі громадянина України в незаконних збройних або воєнізованих формуваннях, що створені на окупованих територіях, а також надання цим формуванням допомоги у веденні бойових дій проти ЗС України розглядає як державну зраду у формі переходу на бік ворога.

Така судова практика може свідчити про помилку дій законодавця, коли фактично одна з форм державної зради визнається одночасно й однією з форм колабораційної діяльності. Така законодавча колізія призводить до того, що окремі суди фактично за одне діяння притягають особу двічі до кримінальної відповідальності, кваліфікуючи дії винного за ч. 2 ст. 111 КК України та ч. 7 ст. 111-1 КК України. Про відсутність у таких випад-

ках сукупності злочинів свідчить однаковість не тільки об'єкта складу кримінального правопорушення – основи національної безпеки, а і збіг інших елементів складу кримінального правопорушення. Про схожість об'єктивної сторони вже відзначалося. Суб'єктом вказаних діянь може бути тільки громадянин України, оскільки про це прямо зазначено як у ст. 111 КК України, так і у ст. 111-1 КК України. Із суб'єктивної сторони обидва злочини характеризуються наявністю прямого умислу.

Текст ст. 111 та ч. 7 ст. 111-1 КК України законодавець сформулював таким чином, що фактично добровільна участь громадянина України у збройних формуваннях, які створені на окупованих територіях, охоплюється обома нормами. Така ситуація унеможливорює розмежування переходу на бік ворога як однієї з форм державної зради й діяння, описаного у ч. 7 ст. 111-1 КК України.

Зазначене спричиняє наявність різної судової практики, що заважає реалізації права особи на справедливий суд. Розв'язати цю колізію можна кількома шляхами: 1) внести зміни до чинного кримінального законодавства шляхом тлумачення словосполучення «перехід на бік ворога» так, щоб його зміст відрізнявся від вказаного прояву колабораційної діяльності; 2) виключити зі ст. 111-1 КК України таку форму колабораціонізму, як добровільну участь громадянина України в незаконних збройних (воєнізованих) формуваннях, які створено на окупованих територіях; 3) дати висновки на рівні Верховного Суду, керуючись положеннями ст. 434-1 Кримінального процесуального кодексу України, що забезпечить однакове застосування положень кримінального законодавства.

Саме недосконалість закону про кримінальну відповідальність зумовила складність порушеного питання.

Законодавець із прийняттям ст. 111-1 КК України допустив криміналізацію діяння, яке підпадає під ознаки двох норм. Не випадково з цього приводу було висловлено позицію, що всі склади злочину, зазначені у ст. 111-1 КК, вчинені громадянами України, можуть кваліфікуватися як окремі випадки державної зради [1, с. 5].

Вирішити подібну ситуацію наразі можливо, спираючись на принцип правової визначеності та висновки Європейського суду з прав людини. Зокрема, йдеться саме про додержання чіткості та зрозумілості закону. Тобто закон має бути за змістом таким, щоб особа мала змогу визначитися, чи буде її поведінка суперечити закону і які негативні наслідки, які може потягти за собою правопорушення.

Зазначене підводить до висновку, що вказані діяння мають одержати кримінально-правову оцінку за ч. 7 ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність», а не за ст. 111 України «Державна зрада», саме через те, що ч. 7 ст. 111-1 КК України прямо вказано на участь громадянина України в незаконних збройних (воєнізованих формуваннях), які створено на окупованій території, а також в збройних формуваннях держави-агресора. Ця норма є більш конкретною стосовно ст. 111 КК України.

Відмежовуючи прояви колабораційної діяльності, які за своїми ознаками подібні до державної зради, передусім варто виходити із констатації відсутності виконання завдання іноземної держави, організації чи їх представників. Наявність останніх свідчатиме про державну зраду. Це на сьогоднішній основний критерій, який дозволяє розмежовувати вказані кримінальні правопорушення. Другорядною ознакою є час та обстановка. Колабораційна діяльність, як правило, вчиняється вже під час окупації або при-

наймні вже розпочатому збройному конфлікті чи в умовах воєнного стану.

З огляду на вказане відрізняється колабораційна діяльність від державної зради й за суб'єктивною стороною. Попри те, що обидва діяння вчиняються з прямим умислом [8], при колабораційній діяльності відсутнє виконання завдання іноземної держави, організації чи їх представників. Тобто суб'єктивна сторона свідчить про свідому підтримку держави-агресора або незаконно утворених органів влади, що діють на окупованій території. Умисел на вчинення діяння виник уже після окупації, початку збройного конфлікту чи оголошення воєнного стану. Також варто відзначити, що державна зрада можлива у разі вчинення діяння на користь будь-якої іноземної держави, а колабораційна діяльність – лише на користь держави-агресора, на що вже зверталася увага у спеціальній літературі [1, с. 6].

Як уже зазначалося, різняться вказані діяння й за суб'єктами їх вчинення. Так, законодавець указує лише на громадянина України як на суб'єкта державної зради. Колабораційна діяльність, а саме ті її форми, які визначені ч. 4 та ч. 6 ст. 111-1 КК України, може бути вчинена будь-ким незалежно від наявності громадянства України.

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, колабораційна діяльність від державної зради відрізняється за всіма елементами складу кримінального правопорушення. Так, у колабораційній діяльності присутній додатковий факультативний об'єкт (життя та право власності). Ці діяння відрізняються між собою й за предметом: інформація, що містить державну таємницю, в державній зраді та матеріальні ресурси – в колабораційній діяльності. Різняться вказані діяння й суб'єктом, оскільки ко-

лабораційна діяльність може бути вчинена не тільки громадянином України, а й іноземцем та особою без громадянства.

Найважче провести відмежування за об'єктивною та суб'єктивною сторонами, оскільки дві з трьох законодавчо визначених форм державної зради в окремих випадках збігаються із ознаками колабораційної діяльності. Колабораційна діяльність має сім законодавчо визначених форм, що вчиняються виключно громадянином України, та п'ять, – які можуть бути вчинені будь-якою особою, незалежно від громадянства.

Основним критерієм, який дозволяє розмежовувати кримінальні правопорушення є наявність або відсутність виконання завдання іноземної держави, організації чи їх представників.

Другорядною ознакою є час та обстановка. Колабораційна діяльність, як правило вчиняється вже під час окупації або принаймні вже розпочатого збройного конфлікту чи в умовах воєнного стану. Умисел на вчинення діяння виник вже після окупації, початку збройного конфлікту чи оголошення воєнного стану. За державної

зради особа виконує завдання іноземної держави, організації чи їх представників, а це можливе й без збройного конфлікту чи оголошення воєнного стану і свідчить про завчасність виникнення умислу порівняно з колабораційною діяльністю. Умисел у державній зраді обов'язково залежить від констатації наявності зв'язку громадянина України з іноземною державою, її організаціями чи представниками, спрямованого на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. Державна зрада можлива у разі вчинення діяння на користь будь-якої держави, а про колабораційну діяльність йдеться тоді, коли діяння вчиняється на користь держави-агресора.

Безумовно, в межах однієї статті неможливо досягнути всі проблеми, які виникають у процесі застосування вказаних норм. Більш того, всі форми колабораційної діяльності, описані ст. 111-1 КК України, вартують самостійних досліджень. Тому перспективами подальших наукових розробок може бути висвітлення об'єктивних та суб'єктивних ознак кожної форми колабораційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко К. Ю. Державна зрада чи колабораційна діяльність? Проблеми кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «ПРАВО»*. 2022. Вип. 36. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/7943> (дата звернення: 25.11.2024).

2. Олійник Є. В. Матеріальні ресурси: підходи до розуміння та визначення. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2017. Вип. 3(2). С. 59–64.

3. Кримінальний кодекс України: контрольний текст проекту. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf> (дата звернення: 25.11.2024).

4. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія / [О. Ф. Бантишев, О. В. Шамара]. 3-тє вид., переробл. та допов. Луганськ; Київ: Віртуальна реальність, 2014. 197 с.

5. Кончук Н. С. Кримінальна відповідальність за державну зраду: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2019. 218 с.

6. Вирок по справі № 229/7141/23 від 7 лютого 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116844571> (дата звернення: 25.11.2024).

7. Вирок по справі № 243/727/24 6 лютого 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116789888> (дата звернення: 25.11.2024).

8. Яковюк І., Рубашенко М., Шульженко Н. Колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК): загальний огляд та деякі законодавчі недоліки. *Деокупація. Юридичний фронт* : матеріали Міжнародного експертного круглого

столу (Київ, 18 берез. 2022 р.) / Державний торговельно-економічний університет, Українська асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму ; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. 224 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjIwNw==/27cc38a6612c0cbea72be02ece330fa5.pdf> (дата звернення: 25.11.2024).

Стаття надійшла до редакції 24.10.2024

О. Knyzhenko

DISTINGUISHING TREASON FROM COLLABORATIVE ACTIVITIES

In this work, a distinction is made between collaborative activity and treason. It is substantiated that there is an additional optional object (life and property rights) in the collaborative activity, and its individual forms of manifestation require the establishment of a special subject – material resources. The indicated actions differ between the individual and the subject, since collaborative activity can be performed not only by a citizen of Ukraine, but also by a foreigner and a stateless person. The position is argued that the main criterion for demarcation is the ascertainment of the presence or absence of the task of a foreign state, organization or their representatives. Auxiliary criteria are time and setting, since collaborative activities usually take place in already occupied territories, or at least already started armed conflict or under martial law. Attention is drawn to the fact that the intent to commit treason is inextricably linked to the establishment of a connection between a citizen of Ukraine and a foreign state, its organizations or their representatives, aimed at harming sovereignty, territorial integrity and inviolability, defense capability, state, economic or informational security of Ukraine. Treason can be committed for the benefit of any state, and collaborative activity – only for the benefit of the aggressor state.

The transition to the side of the enemy in the form of voluntary participation of a citizen of Ukraine in illegal armed or paramilitary formations created in the temporarily occupied territory and/or in the armed formations of the aggressor state or assisting with such formations in the conduct of hostilities against the Armed Forces of Ukraine from collaborative activities turns out to be impossible to distinguish.

The abovementioned determines the presence of different judicial practice, which stands in the way of the realization of the right to a fair trial. The indicated problem can be solved in several ways: 1) make changes to the current criminal legislation by interpreting the phrase "turning over to the side of the enemy" so that its meaning differs from the specified manifestation of collaborative activity; 2) to exclude from collaborative activity as a manifestation of collaborationism the voluntary participation of a citizen of Ukraine in illegal armed or paramilitary formations created on the temporarily occupied territory and/or in the armed formations of the aggressor state or providing assistance to such formations in conducting hostilities against the Armed Forces of Ukraine, since these actions are a transition to the side of the enemy; 3) give conclusions at the level of the Supreme Court, guided by the provisions of Art. 434-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which will ensure the equal application of the provisions of criminal legislation.

Keywords: *criminal liability, treason, collaborative activity, assistance to the aggressor state, crimes against the foundations of national security.*